

První české vydání moderních dějin Ukrajiny

Olexandr Bojko, Vladimír Goněc: Nejnovější dějiny Ukrajiny. Edice Nové obzory. Nakladatelství JOTA, Brno 1997, 272 stran + 16 stran přílohy.

Počátkem devadesátých let – s rozpadem sovětského impéria – náhle vystoupila ze stínu zapomnění Ukrajina, a tak překvapila nejen naši zahraniční politiku, ale rovněž i širokou občanskou veřejnost. Historie Ukrajiny byla u nás zasunuta pod dějiny Ruska ještě v časech před jejím začleněním do područí Sovětského svazu, takže se zde vystřídal etapa blažené neinformovanosti se záměrným ignorantstvím posledního půlstoletí. Po roce 1945 byla totiž Ukrajina z našeho historického povědomí vytlačena definitivně.

Přítom politické i společenské vztahy a kontakty s ukrajinským prostředím jsou více než zřetelné již od časů Přemyslovců. Úspěšně se rozvíjely rovněž v době společných dějin s Haličí v rámci habsburské monarchie, úzkou spoluprací našich a ukrajinských politiků v letech 1848–1918, jakož i v rámci první československé republiky, jejíž součástí byla i Podkarpatská Rus. To všechno je však polozapomenuto a vnímáno jen úzkým okruhem historiků a politologů.

Velkou neznámou jsou dnes pro české čtenáře jak pokusy o získání ukrajinské samostatnosti v průběhu dvacátého století, tak činnost ukrajinských disidentů, kteří byli mnohem početnější a vlivnější než v Rusku. Západní Ukrajina dlouhou dobu zůstávala bílým místem na mapě střední Evropy, přestože byla od středověku až do roku 1939 její součástí. Kromě státoporného procesu, národní a kulturní obrody a vyrovnání se s minulostí je pro nás aktuální i současná aktivní snaha Ukrajiny o vstup do evropských a euroatlantských struktur, jež naráží na nevoli jejího mocného souseda – Ruské federace.

Potřeba seznámit se s nejnovějším vývojem Ukrajiny je proto nyní vnímána velmi naléhavě. Prvního vydání překladu ukrajinských dějin dvacátého století se u nás a ve střední Evropě vůbec ujalo brněnské nakladatelství JOTA ve své edici Nové obzory. Základem publikace Nejnovější dějiny Ukrajiny se stala přejetá práce doc. O. Bojka, CSc. (Nižina 1996), sloužící jako učebnice pro ukrajinské studenty. Pojednává o dějinách Ukrajiny v kontextu historického vývoje států, které v určitých obdobích zabíraly části jejího území, tj. Sovětského svazu, Polska, Rumunska a Československa.

Knihou se snaží vysvětlit především ty problémy, které dosud nemohly být podrobněji analyzovány (hladomor v letech 1921–1923, problematika západoukrajinských oblastí ve 20.–30. letech, uskutečňování politiky zakořenění, ukrajinská otázka v předvečer a v průběhu druhé světové války, hospodářské a církevní dějiny atd.). Pramennou bází publikace pak tvoří dokumenty, statistické příručky, paměti, soudobý tisk a dosavadní práce západních a ukrajinských historiků, z nichž mnohé jsou však ještě poznamenány ideovým dědicstvím minulosti.

Vzhledem k tomu, že u českého čtenáře nelze předpokládat jisté předběžné znalosti a souvislosti historických ukrajinských reálií, bylo původní ukrajinské vydání zásadním způsobem upraveno a rozšířeno, leckdy až v podobě „obrácení naruby“. Bylo totiž potřeba napsat nové kapitoly o dějinách Ukrajiny na počátku dvacátého století (původní text používá jako mezník rok 1922), vysvětlit samotný obecný pojem „ukrajinská otázka“, přiblížit fenomén ukrajinské revoluce, nově vytvořit pasáž o Podkarpatské Rusi a úplně na závěr připojit několik stránek pojednávajících o ukrajinské současnosti. Tohoto nelehkého úkolu se ujal doc. PhDr. V. Goněc, CSc., který na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně vede kurzy z ukrajinských (a východoevropských a středoevropských) dějin.

Knihy Nejnovější dějiny Ukrajiny tak poskytují českým čtenářům nejen stručný, ale zároveň i velmi informovaný a fundovaný přehled moderních ukrajinských dějin. Iniciuje také řadu podnětů k zamyšlení – třeba nad tím, že se zde po obnově samostatnosti profiluje stát, který se počtem obyvatel vyrovná Francii, Itálii či Velké Británii a svou rozlohou předčí i Německo. Ačkoli strategická poloha Ukrajiny je dnes v západní Evropě náležitě doceňována, v českém prostředí stále ještě přetrvává přezíravý názor, že nás tato rovina nemusí zajímat nebo že se nás netýká. S ohledem na neblahé dějinné zkušenosti z posledního půlstoletí je třeba si uvědomit, že právě Ukrajina nám a ostatním státům střední Evropy vytváří důležitou strategickou bariéru proti zakořeněným ruským velmocenským ambicím i proti nevyzpytatelným hrozbám ze strany režimů tzv. třetího světa.

Bohumil Tesařík